

ה. ובגמ' ביבמות ל"ד ע"ב אמר ליה רבא לבת רב חסדא קא מרנני רבנן אבתריך אמרה ליה אנא דעתאי עלך הואי ע"כ ופירש"י לבת רב חסדא אשתו דרבא אבתריך ששהית עשר שנים אחר בעלך ראשון ורמי בר חמא הוה ובתוספות שם דעתאי אלך אמר רבינו תם משום ההיא עובדא דפרק קמא דבבא בתרא י"ב ע"ב דאמרה בת רב חסדא תרוייהו קא בעינא והיתה מצפה שתתקיים נבואתה לפי שהיה לרבא אשה אחרת אחרת לינשא לו ואפ"ה היתה מצפה לו עכ"ל

ו. ובגמ' בברכות מ"ז ע"ב מבואר דרמי בר חמא נפטר בחיי רבא עיי"ש [ואפשר לומר אולי בדרך דרוש בהא דרבא פירש שם סיבת פטירתו שהוא לומר דלא תימא שיש חשש שאשה זו היתה הגורמת כדאשכחן בגמ' ביבמות ענין קטלנית ואף שקטלנית הוא רק אחרי ב' פעמים או ג' פעמים ושם אצל רבא היה בפשוטו אחרי פעם אחת מכל מקום כיון שיש מושג כזה שהאשה גורמת ראה לומר ששם היה סיבה ידועה אחרת לפטירה ואצלו אין סיבה זו דאדרבה על ידי שמפרסם את הסיבה מכבד לרב מנשיא בר תחליפא ועיין היטב עוד לקמן בענף ב']

[חלק ב']

א. ומכל הדברים הנ"ל בחלק א' סעיפים ב' ג' וד' עדיין אין הכרח שהיתה זו אותה בת זו שנישאת לרמי בר חמא וזו שנישאת לרבא והרי היתה לרב חסדא עוד בת כמבואר להדיא בברכות מ"ד ע"א דבת אחרת של רב חסדא נישאת למר עוקבא בר חמא ואם כן שמא היא זו שנישאת אחר כך לרבא או אולי עוד אחרת היתה אבל בגמ' בבבא בתרא י"ב ע"ב הנ"ל בסעיף א' מוכח להדיא שכן הוה שנישאת לשניהם שהרי הוכיחו מדבריה לענין נבואה שניתנה לתינוקות ומדברי הגמ' ביבמות ל"ד ע"ב הנ"ל בסעיף ה' אין הכרח שהיא אותו אחת אבל בדברי רש"י ותוספות שם מבואר כן

ב. ועיין עוד בספר שער הגלגולים הקדמה ל"ו דף מ"ב ע"ב מש"כ בענין זה שהיתה נשואה לרמי בר חמא ולרבא

ג. ובגמ' בבא קמא כ' אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא דאיבעיא לן

דעתו של הנביא ואולי יש לומר דזה לא נפסק עד החורבן אך צ"ב אם מהני זה ליישב דלכאורה הגמ' בבבא בתרא מיירי בנבואה לאחרים כעובדות שהביאו שם משוטים ולתינוקות עיי"ש ואולי החילוק הוא בין נבואות לציבור שזה נפסק קודם אבל ליחידים לא נפסק [ויש לפלפל בזה מהגמ' בסנהדרין שם בהמשך הסוגיא ואכמ"ל]

ה. ואולי יש לחלק בין הלשון האמור בגמ' ביומא וסנהדרין נסתלקה לבין הלשון האמור בגמ' בבבא בתרא ניטלה דאחרי חגי זכריה ומלאכי אף שנסתלק היינו שלא היה אבל יתכן היה להגיע לזה [ואולי גם היה מי שהגיע לזה אך שהיה יותר נדיר ובאופן פחות מסודר ועוד חילוקים כיו"ב] אבל משחרב בית המקדש ניטלה והכוונה שאין אפשרות יותר להשיג זה ויש לעיין בזה מאגרת הרמב"ם בענין חזרת הנבואה ועיין עוד בהקדמת הסמ"ג ואכמ"ל

בבא בתרא דף י"ב עמ' ב'

ענף א. בענין נישואי רמי בר חמא ורבא שהיו חתני רב חסדא באותה אשה בזא"ז

[חלק א']

א. בגמ' בבא בתרא י"ב ע"ב אמר רבי יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות ופירשו בגמ' תינוקת מאי היא דברתיה דרב חסדא הוה יתבה והווי יתביה קמיה דרב חסדא רבא ורמי בר חמא ואמרה שהיא רוצה בשניהם ואמר רבא ואנא בתרא והב"ח מוסיף בגירסא וכן הוה עכ"ד והנה מעצם הגמ' מוכרח שכן הוה שנישאה לשניהם שהרי הביאו מזה ראייה להא דניתנה להם נבואה

ב. ועיין בגמ' בברכות מ"ד ע"א שמבואר שם שנישאה בת רב חסדא לרמי בר חמא

ג. ובגמ' בברכות נ"ו ע"א ושבת קכ"ט ע"א וחגיגה ה' ע"א וכתובות ס"ה ע"א מבואר דנישאה בת רב חסדא לרבא עיי"ש ועיין גם בגמ' כתובות פ"ה ע"א וברש"י שם שהיא היתה נשואה לרבא

ד. ובגמ' בברכות נ"ו שם דנפטרה בזמן שהיתה נשואה לרבא והיינו כדאמר הכא דאיהו בתרא

חמא לפניו אלא שיגרשה רמי בר חמא ואח"כ ישא אותה רבא אבל רמי בר חמא היה חש מלישא גרושה כדאמרינן פרק ע"פ [פסחים דף קי"ב ע"א] לא תבשל בקדירה שבישל בה חבירך ומאי ניהו גרושה בחיי בעלה כו' ומש"ה לא אמר ואנא בתרא דא"כ הוה קללה לרבא שימות לפניו דהא אי אפשר לו שישאנה בענין אחר עכ"ל

ב. ובהגהות פורת יוסף בסוגיין בדף מ"ו טור ד' מדפי המהרש"א כתב להעיר על דברי המהרש"א דדעת רש"י בחולין קל"ג ע"א דרבא היה כהן ותוספות שם פליגי וסבירא להו דלא היה כהן ופירוש המהרש"א אתי שפיר דוקא לדעת התוספות אבל לדעת רש"י הרי לא יכל לשאת גרושה עכ"ל ויש להביא בזה דגם בתוספות בראש השנה י"ח ע"א אזלי כשיטתם דרבא לא היה כהן וברש"י בראש השנה שם נראה דנוטה יותר לשיטת התוספות בחולין דרבא לא היה כהן ודלא כדבריו בחולין שם עיי"ש ואם נימא מכח זה דשיטת התוספות עיקר אתי שפיר

ג. ובעיקר הדבר כשרבא נשאה לאחר רמי בר חמא אם היתה מרמי בר חמא היה על ידי גירושין או על ידי פטירת רמי בר חמא הנה במהרש"א אין מפורש דהיה זה על ידי גירושין ורק כתב דכשאמר רבא מעיקרא דהוא בתרא כוונתו היתה לגירושין ולא למיתה אבל איך היה בסוף לא מפורש במהרש"א

ד. ובגמ' בברכות מ"ז ע"ב מבואר דרמי בר חמא נפטר בחיי רבא ומכל מקום גם זה אינו לגמרי מכריח הענין דיכול להיות שגירשה רמי בר חמא לפני שנפטר

ענף ג. בדברי הפורת יוסף בטעם הדבר
דאמר רבא ואנא בתרא

א. ובהגהות פורת יוסף לסוגיין בדף מ"ו טור ד' מדפי המהרש"א כתב לדון לפרש על פי שורש דרכו דהמהרש"א דמאי דאמר רבא ואנא בתרא היה מפני שלא היה כהן וכיוון שיהיה על ידי גירושין ולא על ידי מיתה וכתב להוסיף על זה לפרש דמאי דדוקא כך ולא איפכא הוא מפני שרמי בר חמא כן היה כהן ואם כן אם יהיה רמי בר חמא בתרא צריך

מילי מעלייתא וכו' אמר ליה רמי בר חמא מתניתין היא אמר ליה רב חסדא הי מתניתין ואמר ליה רמי בר חמא לכי תשמש לי שקל רב חסדא סודרא דרמי בר חמא וכרך ליה אמר ליה רמי בר חמא אם נהנית משלמת מה שנהנית אמר רבא עליה דרמי בר חמא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה דאע"ג דלא דמי למתניתין קיבלה רב חסדא מיניה וכו' ע"כ והעירוני על פי הנ"ל דנמצא דדבר זה דביקש רמב"ח לרב חסדא שישמשו כדי שיענה לו היה בקשת החתן לחותן ורבא שאמר על זה דבריו כמה לא חלי ולא מרגיש וכו' הוא החתן השני אלא שיתכן שהיה כל זה לפני שהיו כלל הנישואין או אחרי נישואין ראשונים לפני שהיו הנישואין השניים [ואם אשת רמב"ח כשנשאת לרבא היתה אלמנה בהכרח שלא היה זה בזמן ששניהם היו נקראים חתנים]

ד. ועיין עוד בספר סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים ערך רבא דף קס"ג שהביא עוד דברים מהגמ' בענין רבא וזוגתו ושם בסדר הדורות הנ"ל תופס כמדומה לעיקר שרמי בר חמא גירשה ולא שנתאלמנה ממנו אך תלוי זה בנידון דלקמן אם רבא כהן וכמו שהעיר בזה שם

ה. ועיין בזוהר בפרשת בראשית דף כ"א ע"ב שכתוב וז"ל מכאן נוקבא דאיתנסיבת בתרין בההוא עלמא אהדרת לקדמאה וכו' עכ"ל ויתכן דדברי הזוהר הם דוקא באלמנה שנשאת לאחר ולא בגרושה דבגרושה אפילו אם לא נישאת לאחר יתכן דבההוא עלמא לא הדרא ליה וצ"ב ואת"ל דבגרושה לא הדרה ליה בההוא עלמא יש לעיין היכא דנתגרשה לא מפני קטטה אלא בגט שכיב מרע להיפטר מחליצה וצ"ב והנה אם נימא לחלק בין גרושה לאלמנה ונימא דטעם החילוק משום ההוא רוחא דשבק בה בעלה [שכתב כמדומה המהרש"ו דבגרושה בטל זה] אם כן לכאורה אף בהיה זה לפוטרה מחליצה דמכל מקום בטל ההוא רוחא דשבק בה בעלה וצ"ב בכל זה

ענף ב. בדברי המהרש"א בטעם הדבר
דאמר רבא ואנא בתרא

א. ובטעם דאמר רבא דאיהו בתרא עיין במהרש"א כאן שכתב בזה וז"ל לא קללו שימות רמי בר

להיות זה על ידי מיתת רבא מפני שכהן אסור בגרושה וזהו שאמר רבא דהיותם שניהם נשואים יהיה על ידי גירושין ולא על ידי מיתה

ב. (א) אמנם מבואר בדבריו דהפורת יוסף דשני פקפוקים יש בפירושו זה חדא ההערה שכתב הפורת יוסף הנ"ל על עיקר דברי המהרש"א דדבריו רק כשיטת תוספות בחולין קל"ג ע"א דרבא לא היה כהן אבל לרש"י בחולין קל"ג ע"א דרבא היה כהן אם כן מאי דאמר רבא ואנא בתרא בהכרח הכוונה על ידי פטירת רמי בר חמא (ב) ועיין מש"כ לעיל בסוף ענף קודם לדון בישוב הערה זו דיתכן דיותר יש לתפוס לעיקר שיטת התוספות מפני שרש"י עצמו בראש השנה י"ח ע"א נראה שנוטה לזה ואם כן פקפוק זה אפשר דאינו הכרח

ג. (א) אבל עוד הערה שניה כתב הפורת יוסף על דבריו דמאי דבפירושו זה מוסיף הפורת יוסף לחדש דרמי בר חמא היה כהן העיר על זה דפשטות הגמרא בברכות מ"ד ע"א משמע דרמי בר חמא לא היה כהן דאיתא שם כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמונים זוגות אחים כהנים נשואים לשמונים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוה נסיבין לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאינהו הוה כהנתא אינהו לא הוה כהני ע"כ (ב) וכתב שם בפורת יוסף לדון לדחות בדוחק הערה זו וז"ל ואפשר לומר [דמאי דאמרו בגמ' אינהו לא הוה כהני] דעל רב עוקבא קאי ואינהו הוה אחי מאם ולא מאב ודוחק עכ"ל

ג. ויש להעיר על דחייתו זו של הפורת יוסף לראיה מברכות מ"ד ע"א חדא דלשון הגמ' בברכות שם הוא אינהו לא הוה כהני ומדאמרו לשון רבים משמע ששניהם אינם כהנים וצריך לומר בדוחק לדבריו דהכוונה באינהו לא הוה כהני דהיינו שלא שניהם כהנים אלא רק חד מינייהו

ד. (א) ועוד יש להעיר טובא על פירושו במאי דהוצרך לפרש לפי דבריו דמר עוקבא ורמי היו אחים רק מאם ולא מאב כדי שיהיה אפשר שרמי כהן ומר עוקבא לא (ב) וצ"ב בזה שהרי מפורש שם

בגמ' דמר עוקבא ורמי שניהם בני חמא ולכאורה חמא זה שם של איש ולא של אשה כדאשכחן בגמ' בכמה דוכתי אמוראים בשם רב חמא עיין יומא כ"ח ע"ב וכתובות ס"ב ע"ב וסנהדרין נ"ב ע"ב (ג) ושמא ס"ל דזה גם שם של אשה ושם כיוונו לשם אישה ודוחק (ד) או דסבירא ליה שהם היו בני שני גברים שנקראו בשם חמא ודוחק

ה. ובעיקר הדבר שכתב הפורת יוסף שהיו מר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא בני אשה אחת העירוני שכן מוכח מגמ' בכתובות צ"ד ע"ב ובבא בתרא קנ"א ע"א עיי"ש אלא שאין מזה ראיה למש"כ הפורת יוסף לדון לומר שהם היו אחים רק מאם ולא מאב שהרי ודאי יתכן לומר דהיו הם אחים בין מאב ובין מאם

ענף ד. עוד בעניני משפחתו דרב חסדא ודרמי בר חמא

א. ואגב אורחא יש להביא בזה בענין מי היה חמיו של רב חסדא בגמ' בקידושין פ"א ע"ב לפי נוסחא דידן קתני רב אחא בר אבא

ב. ונזכר מענין חמיו של רב חסדא גם בגמ' חולין ס"ג ע"א אך לא מפורש שם שמו וברש"י שם כתב בזה וז"ל רב חנן בר רבה שהיה חמוה דרב חסדא בעשרה יוחסין קדושין דף פ"א ע"ב ע"כ ומבואר דגרס בגמ' בקידושין הנ"ל באופן אחר מהגירסא שלפנינו

ג. ובגליון הגמ' בקידושין הנ"ל מובא דיח נוסחאות אחרות שגורסים שם רב חנן בר רבא ולכאורה זה גירסא שלישית דאין זה ממש כגירסא שברש"י הנ"ל

ד. אמנם בגליון הגמ' בחולין הנ"ל על דברי רש"י הנ"ל הגיהו דבמקום רב חנן בר רבה צ"ל רב חנן בר רבא ולפי הגה"ה זו מתאים דברי רש"י לנוסחא אחרינא המובאת בגליון הגמ' בקידושין הנ"ל

ה. ובענין חתני רב חסדא כבר נתבאר לעיל באריכות דרמי בר חמא היה חתנו ואחר כך נישאת אשה זו לרבא שהיה חתנו ועיין עוד בגמ' ברכות מ"ד ע"א שמבואר שם שגם מר עוקבא בר

הרש"ש לסוגיא בביצה ח' ע"ב ולדבריו ודאי דחד גברא הוא [ואגב יש להביא שהרעק"א בגליון הש"ס בביצה ז' ע"א מביא בשם ספר סדר הדורות הגה"ה בנוסח שמו של אמורא הנזכר שם] (ג) ויש לדון גם בזה [לגירסת הסדר הדורות על רב יוסף בר חמא ולגירסא דידן אולי על עוד אמורא נוסף] אם הוא אח דמר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא (ד) והנה נראה להדיא בגמרא בביצה ח' ע"ב שם שרבא בריה רב יוסף בר חמא הוא רבא הנזכר בגמרא בסתמא שהוא חברו של אביי עיי"ש היטב כל הסוגיא וכן כתוב בספר סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים בערך רבא דף קס"ב טור ב' שרבא סתם דהגמ' חברו דאביי הוא רבא בריה דרב יוסף בר חמא [ובכתובות ס"ג ע"א מבואר דלרבא היה בן בשם רב יוסף ואם כן נקרא כשם סבו] ובגמרא בבבא בתרא י"ב ע"ב מבואר דרבא האמורא הנזכר בסתמא שהוא חברו של אביי נשא את אלמנתו או גרושתו של רמי בר חמא וכמבואר לעיל בענפים קודמים ואם היו רב יוסף בר חמא ורמי בר חמא אחים לא היה יכול רבא לשאת את אלמנתו או גרושתו של רמי בר חמא שהרי זה אשת אחי אביו ושמע מינה אם כן דרב יוסף בר חמא אינו אחיו של רמי בר חמא [לא מיבעיא כפי הפשטות דהנידון הוא היותם אחים מן האב שבזה אם הם אחים נמצא שאסורה לו מדאורייתא משום אשת אחי אביו אלא אף אם נימא דהנידון הוא היותם אחים מן האם עיין היטב לעיל ענף ג' מהפורת יוסף מכל מקום אף אשת אחי אביו מן האם שמותרת מן התורה אסורה מדרבנן כמבואר בגמ' יבמות כ"א ע"א ובשו"ע אהע"ז סימן ט"ו סעיף ח']

ה. ועיין עוד בספר סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים בערך חמא בסופו דף ע' טור ג' בד"ה חמא שמבואר שם רשימה של הני ששם אביהם חמא ויש שם תוספת כמה דברים על הרשימה הנ"ל בענף זה וכתב שם וז"ל אלו שם אביהם חמא אבא אדא אחא אבימי ר' אמי זעירי ר' חנינא ר' יוסף ר' יעקב ר' לוי רבה רמי ר' תחליפא חמיו עכ"ל ויש להעיר על דבריו דעל פי הנ"ל בסעיפים קודמים יש עוד נוספים על מה שכתב ו. ובגמ' בכתובות נ"ו סוע"ב דאחתי דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא עיי"ש כל הענין

חמא אחיו של רמי בר חמא היה חתנו של רב חסדא שהם היו שני אחים נשואים לשני אחיות

ו. ועוד יש להביא בזה דבגמ' בביצה כ"ט ע"ב מבואר דרב אשי היה חתנו של רמי בר חמא עיי"ש [ובזמן לידתו דרב אשי עיין בגמ' קידושין ע"ב ע"ב] ונמצא דנתבאר בדברים הנ"ל בסדר הדורות דחותן וחתן ארבעה דורות

ענף ה. בענין כמה בני חמא המוזכרים בגמ' וכמה חמא המוזכרים בגמ' אם יש בזה אחים ואב דמר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא הנזכרים לעיל

[חלק א]

א. בכמה דוכתי בגמרא נזכר מר עוקבא בר חמא ובכמה דוכתי רב עוקבא בר חמא ונראה שהוא אותו אדם שהרי על שניהם מבואר שהוא אח של רמי בר חמא עיין בברכות מ"ד ע"א וכתובות צ"ד ע"א שמבואר כן למר עוקבא בר חמא ובבבא בתרא קנ"א ע"א לרב עוקבא בר חמא [ואף שכתבו התוספות בכתובות שם והרשב"ם בבבא בתרא שם דעובדא דכתובות ועובדא דבבבא בתרא שני מעשים היו אך מכל מקום נראה שם דבשניהם מיירי באח של רמי בר חמא

ה. בגמ' בכתובות ק"ג ע"ב רבי חנינא בר חמא וכמדומה שלפי סדר הזמנים לא יתכן שהוא היה אחיהם דהנ"ל אלא רבי חנינא בר חמא מוקדם ג. ובגמ' בבא בתרא קט"ז ע"א כמה מימרות מרב פנחס בר חמא ויש לעיין אם הוא היה אחיהם דמר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא הנ"ל

ד. (א) ובגמ' בביצה ח' ע"ב ר' יוסי בר חמא ורבא בריה דרב יוסף בר חמא וצ"ב אם ר' יוסי בר חמא ורב יוסף בר חמא דהתם חד גברא או תרי ואפשר דמלבד שינוי השמות מיוסי ליוסף יש ללמוד גם משינוי התואר מרבי לרב וצ"ב (ב) אמנם בספר סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים בערך רב יוסף בר חמא דף קט"ו טור ג' כתב דנראה להגיה לגרוס גם בראשון רב יוסף בר חמא עכ"ד [ולא הביא שם ראיה לדבריו] והוב"ד בחידושי

[חלק ב]

א. ונזכר בגמ' ביומא כ"ח ע"ב רבי חמא בר חנינא וכן בגמ' סוטה י"ד ע"א איכא כמה מימרות בשמו [וצ"ב אם שייך זה לרבי חנינא בר חמא דכתובות ק"ג ע"ב הנ"ל והיה קרוי נכד בשם סבון]

ב. ובגמ' בכתובות ס"ב ע"ב רבי חמא בר ביסא

ג. ובגמ' בסנהדרין נ"ב ע"ב רב חמא בר טוביא

ד. ובגמ' בסנהדרין י"ז ע"ב אמרו דהיכא דקתני אמוראי דנהרדעי הוא רב חמא עיי"ש ויש לעיין אם הוא חד מהני רב חמא הנ"ל בסעיף זה שנזכרו במקומות אחרים עם שמות אביהם או שהוא אחר

ה. ויש לעיין אם איזה מרב חמא הנ"ל בסעיפים קודמים היה אביהם דמר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא דברכות מ"ד ע"א ושאר דוכתי

ו. ועיין עוד בספר סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים ערך רב חמא דף ס"ט טור ד' ודף ע' טור א' ב' וג' שאסף רשימה של אמוראים בשם רב חמא ויש שם תוספת גדולה על הדברים הנ"ל בסעיפים קודמים

בבא בתרא י"ד עמ' ב'

א. גמ' סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל ומלכים ירמיה יחזקאל ישעיה ושנים עשר וכו' סידרון של כתובים רות וספר תהילים ואיוב ומשלי קהלת שיר השירים וקנינות דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים ע"כ

ב. וספר נחמיה לא קתני כאן ומשום דאיתא בגמ' בסנהדרין צ"ג ע"ב מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו [פירש"י מכדי וכו' רוב דברים שבספר עזרא ונחמיה אמרם] ונחמיה בן חכליה מ"ט לא איקרי סיפרא על שמה אמר רבי ירמיה ר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר זכרה לי אלקי לטובה ע"כ

ג. ועיין עוד ברעק"א בגהש"ס בסוכה י"ב ע"א ול"ז ע"א מש"כ שם בענין זה

ד. ובסדר דתרי עשר עצמו בין ספר לספר לא מפורש בגמ' כאן ויש בזה בספרי התנ"ך

המצויים סדר קבוע אך צריך בירור אם הוא דסמכא שהרי שם גם יש סדר קבוע לנביאים ישעיהו ירמיהו ויחזקאל וזה ודאי לאו דסמכא שהרי בגמ' כאן מפורש להדיא הסדר באופן אחר וכן סדר הכתובים בספרי התנ"ך הוא אחר מהסדר הכתוב בגמ'

ה. ויש לעיין אם באמת יש בזה סדר מקובל או שבאמת רשאי לכותבם באיזה סדר שרוצה ואף את"ל דיש סדר מסוים יש לעיין אם הוא מעכב

ו. ומה שמצינו בחז"ל בזה הוא חדא דאיתא בגמ' בבבא בתרא י"ד ע"ב דהושע קדים לישעיה עמוס ומיכה ובגמ' בסוטה מ"ח ע"ב וסנהדרין י"א ע"א דנביאים אחרונים הם תגי זכריה ומלאכי ואם כן משמע מזה לכאורה שהם האחרונים בתרי עשר וגם לענין הסדר בינם עצמם נזכר בגמ' הנ"ל הסדר כאופן הנ"ל קודם זכריה ואח"כ תגי ואח"כ מלאכי וכן נזכר סדרם גם בעוד דוכתי בגמ' עיין סנהדרין צ"ג סוע"ב בכורות נ"ח ע"א וחולין קל"ז רע"ב ועוד דוכתי ואם כן משמע מזה אולי דכן הוא סדרם וזה מתאים למה שמודפס בספרי התנ"ך המצויים

בבא בתרא דף י"ד עמ' ב'**ענף א.**

א. בגמרא בבבא בתרא י"ד ע"ב דסדרן של כתובים כך הוא רות תהילים איוב ומשלי וקהלת שיר השירים וקנינות דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים ע"כ

ב. והסדר הנדפס בדרך כלל בספרי התנ"ך אינו הסדר הנכון ויש אומרים שיש מזה נפקא מינה למעשה באמירת התיקון כליל שבועות שראוי לומר כפי הסדר הנכון ובפרט למכוונים כוונות בכל ספר מהכ"ד ספרים של תנ"ך כוונה אחרת שיתכן שיותר יש להקפיד לומר ולכוין כפי הסדר הנכון ואכמ"ל

ענף ב.

א. ובגמ' בבבא בתרא שם על הברייתא הנ"ל אמרו ולמ"ד איוב בימי משה היה ליקדמיה לאיוב ברישא אתחולי בפורענותא לא מתחלינן רות נמי פורענות היא פורענות דאית ליה אחרית דאמר רבי יוחנן למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותושבחות ע"כ